

Člani skupine na ogledu Jurgličevega kozolca.
Foto: Eda Belingar, Prelesje, 22. 3. 2012

Člani DSEK na dvorišču Slamčeve domačije.
Foto: Eda Belingar, Pliskovica, 17. 4. 2012

DELOVNA SKUPINA ETNOLOGOV KONSERVATORJEV PRI ZVKDS

Delovno poročilo za prvo tričetrtletje 2012

V okviru Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije (ZVKDS) deluje poleg drugih delovnih skupin tudi skupina za etnološko dediščino (DSEK), oblikovana z namenom poenotenja strokovnega dela po vrsteh dediščine. V letu 2012 smo se do septembra zbrali na šestih delovnih srečanjih, večinoma na terenu posameznih območnih enot (OE). Obravnavana tematika obsega problematiko vsakodnevnega dela etnologov konservatorjev, pravne, upravne, organizacijske in finančne ukrepe varstva dediščine kot tudi ogleda posameznih primerov dobre prakse ali, nasprotno, slabih zgledov. Sprotno spremljamo in po potrebi predlagamo dopolnitve že oblikovanih metod, standardov in internih navodil glede na dosedanje prakso.

Z namenom poenotenja strokovnega dela smo se po Uredbi o enostavnih objektih in Navodilih – splošnih strokovnih usmeritvah za določanje kulturnovarstvenih pogojev za posege na objektih in območjih kulturne dediščine na podlagi Uredbe o vrstah objektov glede na zahtevnost (Uradni list RS 2008, 2008a) opredelili do problematike fotovoltaike na objektih in območjih kulturne dediščine.

Kolegica Saša Roškar s kranjske OE nas je že na prvih srečanjih seznanila s problematiko tipološke opredelitve planin v Registru nepremične kulturne dediščine predvsem s stališča varovanja tovrstne dediščine v posameznih upravnih postopkih, ki je vezano na pripadajoči varstveni režim. V ta namen smo pripravili tudi naše zadnje srečanje v septembru na Pokljuki, kjer smo si ogledali Knofelnov stan. Povabljeni gostje, tako iz Gorenjskega muzeja kot Triglavskega narodnega parka, ISN ZRC SAZU, Raziškovalne postaje Nova Gorica in turizma, so nam vsak s svojega zornega kota osvetlili poselitvene razvojne faze planin kot tudi planšarstva in pastirstva od prazgodovine do danes. Predstavili so še geološko podstat, ki je omogočila izkoriščanje planin (rudarstvo, lov, oglarstvo) že v prazgodovini pa vse do današnjih

dni. Seznanili so nas tudi s prenovo Knofelnovega stanu, enega zadnjih ohranjenih še prvobitnih stanov na bohinjskih planinah, z vsemi njegovimi detajli in možnostmi za njegovo nadaljnjo ohranitev. Ob celovitem vpogledu v problematiko planin s stališča konservatorke stroke smo pridobili tudi dodatna izhodišča za tipološko opredelitev planin.

V zvezi z Registrom smo na pobudo predstavnice INDOK centra, Magde Miklavčič, ki sodeluje na naših sestankih, obravnavali še druge težave, povezane s tipološkimi opredelitvami posameznih enot dediščine.

V marcu so nam v prostorih občine Šentrupert Rupert Gole, župan, Peter Geršič, direktor projekta, Iztok Kovačič, višji svetovalec za okolje in prostor na občini Šentrupert, ter kolega Dušan Štepec predstavili projekt Muzej na prostem – Kozolci, ki se na območju Mirenske doline izvaja od ideje v letu 2010 do realizacije, ki je dobila svoj epilog v septembru 2012 s sklepom prve, investicijske faze (internetni vir).

Projekt je nastal na pobudo župana občine, sicer arhitekta, ki je v kozolcih videl potencial za zgodbo, s katero bi pritegnili obiskovalce in razširili turistično ponudbo, obenem pa ohranili kozolce kot ogrožen tip dediščine in obudili z lesarstvom povezana znanja. Hkrati želijo spodbuditi domačine k drugačnemu vrednotenju dediščine. V muzej bodo prenesli 19 lesenih kozolcev, od najenostavnejših oblik do najrazvitejše – toplarja.

Po predstavitvi smo si ogledali lokacijo muzeja na prostem z enim že prenesenim in ponovno postavljenim kozolcem ter Jurgličev kozolec v Prelesju 25 (Prelesje pri Šentrupertu – Jurgličev toplar, EŠD 1281), razglašen kot kulturni spomenik, ki bo tudi prestavljen v muzej na prostem.

V aprilu smo si na območju OE Nova Gorica ogledali uspešno obnovljene domačije. Spodaj podpisana odgovorna konservatorka sem predstavila strokovna konservatorska izhodišča, metode

* Eda Belingar, univ. dipl. etnol. in prof. sociolog., konservatorska svetovalka, ZVKDS, OE Nova Gorica. 5000 Nova Gorica, Delpinova 16, E-naslov: eda.belingar@zvkd.si

in potek same prenove ter strokovne dileme ob sami prenovi. Gre za tri domačije na Krasu, Slamčevo domačijo v Pliskovici, po obnovi mladinski hotel, Škratelnovo domačijo v Divači, danes Muzej slovenskih filmskih igralcev – ta prenova je bila v letu 2011 nagrajena s Plečnikovo nagrado – in Nanetovo domačijo v Matavunu, urejeno v Promocijsko-kongresni center Javnega zavoda Park Škocjanske jame.

Da bi okrepilo aktivnosti Mreže za podeželje je v maju 2011 takratno Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano kot upravljavec Mreže imenovalo Usmerjevalni odbor Mreže za podeželje; sestavlja ga 16 članov, ki so jih predlagale vladne in nevladne organizacije. ZVKDS je vanj delegiral članico naše delovne skupine, Zvezdana Koželj, ki se je 16. in 17. oktobra 2012 v Termah Zreče udeležila 2. Slovenskega podeželskega parlamenta, na katerem je kolega Dušan Štepec moderiral delovno skupino Podeželje – ustvarjalni prostor tudi za iniciative mladih. Člani DSEK stalno aktivno sodelujemo s konstruktivnimi predlogi za usmeritve skupne kmetijske politike. Kot izredno pozitivna sta se izkazala dva razpisa takratnega Ministrstva za kme-

tijstvo, gozdarstvo in prehrano, in sicer javni razpis za ukrep 323 – Ohranjanje in izboljševanje dediščine podeželja ter za ukrep 322 – Obnova in razvoj vasi. S sofinanciranjem je bilo izvedenih več uspešnih prenov enot kulturne dediščine, kjer smo bili vsi člani skupine udeleženi kot odgovorni konservatorji. Člani skupine smo apelirali na vse pristojne, da se Program razvoja podeželja nadaljuje v naslednje programske obdobje 2014–2020.

Z namenom predstavitve dela etnologov konservatorjev širši javnosti smo se dogovorili, da bi za Knjižnico Glasnika SED pripravili monografijo o stavbni dediščini. V skupini smo sestavili uredniški odbor, ki je določil tako vsebinski kot oblikovni koncept člankov; članke je do zadnjega srečanja pripravila večina članov naše delovne skupine.

Viri

Internetni vir: Muzej na prostem – Kozolci, <http://www.kozolci.si>, 23. 10. 2012.

Uradni list RS, 37, 2008.

Uradni list RS, 99, 2008a.

PROJEKTNA SKUPINA ZA ZGODOVINSKA SREDIŠČA DELOVNE SKUPNOSTI ALPE-JADRAN Naloge, projekti in načela

Članice nadnacionalne organizacije Delovne skupnosti Alpe-Jadran so svobodna država Bavarska, italijanske dežele Furlanija Julijska krajina, Lombardija, Tridentinsko - Gornje Poadižje in Benečija; avstrijske zvezne dežele Gradiščanska, Koroška, Zgornja Avstrija, Salzburgska (do 1999) in Štajerska, madžarske županije Baranja, Győr-Moson-Sopron, Somogy, Vas in Zala (do 1993), švicarski kanton Ticino kot dežela opazovalka, Hrvaška in Slovenija. Pravna podlaga ustanovitve Delovne skupnosti je Skupna izjava, podpisana 20. novembra 1978. Tretji člen te izjave široko opredeljuje osrednjo nalogo Delovne skupnosti kot »skupno strokovno obravnavo in usklajevanje vprašanj, ki so v interesu vseh članic«. Politično podlago za ustanovitev Delovne skupnosti pa je ustvarila dozorelost spoznanja o skupnih in sorodnih zgodovinskih, geografskih in gospodarskih danostih ter povezavah in ne nazadnje plodnih kulturnih izmenjavah. Cilji Delovne skupnosti v smislu še bolj poglobljenega sodelovanja kot doslej so bili iskanje in oblikovanje skupnih, usklajenih rešitev obstoječih problemov v državah članicah in tudi povečanje njihove učinkovitosti s pomočjo izvedbe skupnih projektov na izbranih strokovnih nalogah. Države so se združile v Delovno skupnost tudi zato, ker so se zavedle pripadnosti enotnemu kulturnemu prostoru. Najvidnejši znaki skupne kulture so predvsem pričevanja preteklosti – združene v življenjskem prostoru, kot so ga oblikovali ljudje – v kulturni krajini, naseljih, stavbah, izdelkih vsakdanjega življenja in upodablajoče umetnosti. Pri načrtovanju nalog smo izhajali s stališča, da umetnostni in arhi-

tekturni spomeniki v prostoru Delovne skupnosti načeloma niso ogroženi. Zavedali smo se, da moramo večjo pozornost posvetiti etnološkim in tehničkim spomenikom oziroma dediščini vsakdanjega življenja na podeželju. Pri teh vrstah je usklajevanje rabe z varstvenimi zahtevami zaradi prestrukturiranja evropskega kmetijstva mogoča le z velikimi strokovnimi in organizacijskimi težavami.

Projektna skupina za zgodovinska središča, ki deluje v okviru krovne III. Komisije za kulturo, si je na začetku delovanja leta 1981 zadala kot osrednjo nalogo spoznati in dokumentirati zgodovinska središča članic Delovne skupnosti z namenom priprave pospeševalnih programov s ciljem poznavanja, vrednotenja in v najširšem smislu spodbujanja prenove naselij, ki so spoznana kot kulturna dediščina. (V Sloveniji uporabljamo izraze, kot so staro mestno, trško ali vaško jedro.) Projektna skupina je že leta 1984 predložila štirijezno Prvo skupno poročilo o zgodovinskih središčih (Erster ... 1985).¹ Izraz »zgodovinsko središče« razlaga kot »vsako strnjeno naselje ali del naselja, ki ima ne glede na oceno kakovosti ali obsega ohranjene stavbne substance, prisotne sledi stare strukture, ki opozarjajo na njegovo prvotno gospodarsko, politično, družbeno, kulturno in versko vlogo« (prav tam: 50–53). Z namenom primerljivosti gradiva posameznih dežel

1 Predstavnik Republike Slovenije je bil tedanji svetovalec Vlade RS v osrednji varstveni instituciji, ing. Marijan Kolarič.

* Mag. Zvezda Delak Koželj, magistrica etnološkega konservatorstva, konservatorska svetnica, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije. 1000 Ljubljana, Metelkova 6, E-naslov: zvezdana.kozelj@zvkd.si